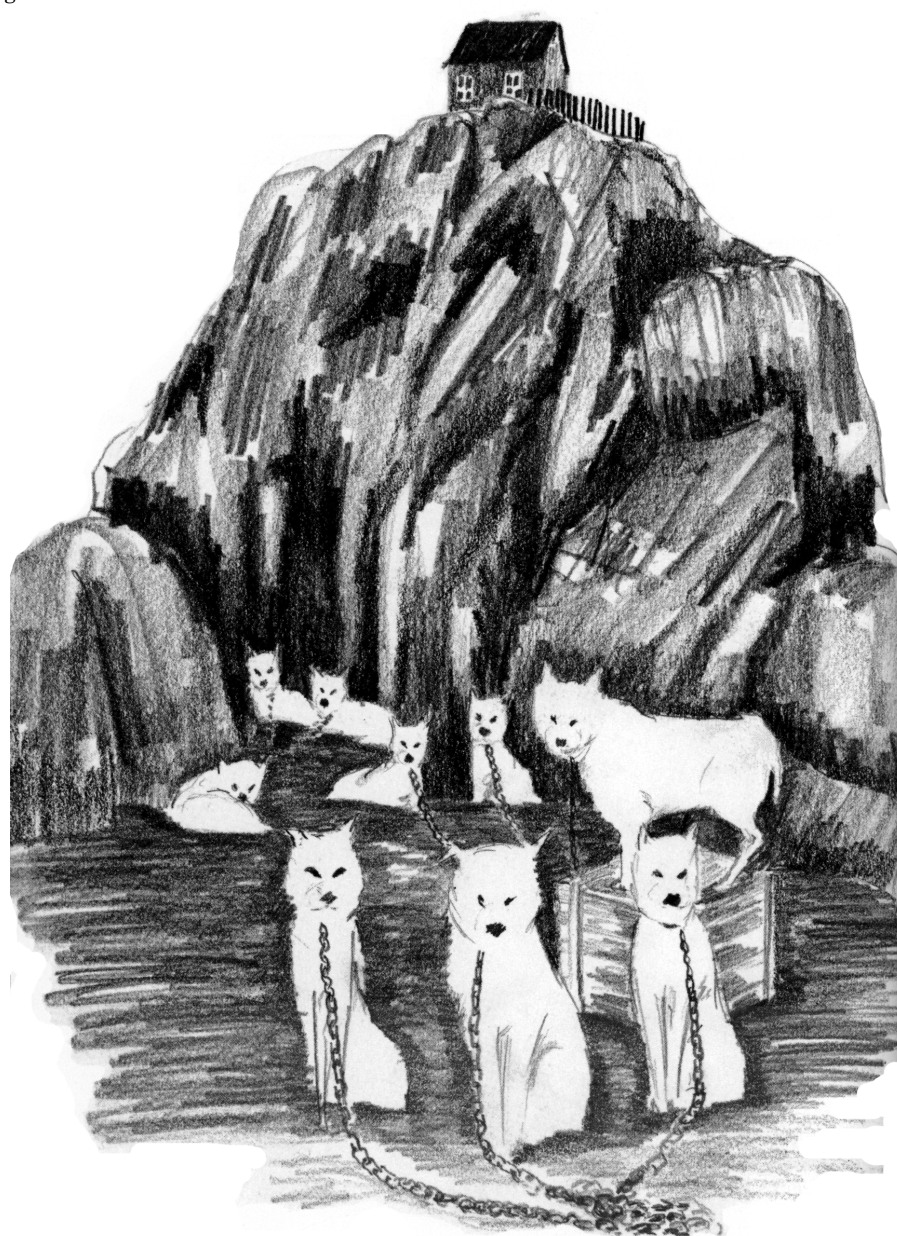

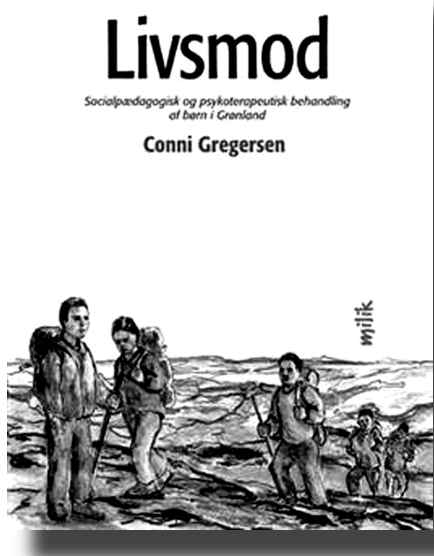
Tegning: Pernille Kløvedal Helweg

BOGANMELDELSER

KULTURTILPASSET FORSTÅELSE

Anmeldelse af Ida Koch

Conni Gregersen:
LIVSMOD – socialpædagogisk og
psykoterapeutisk behandling af børn i
Grønland. Illustreret af Niels Motzfeldt.
Forlaget Milik, 2010, 228 sider, kr. 299.
Findes også i grønlandsk udgave.

Psykolog Conni Gregersen (CG) flyttede i 1994 til Grønland. Med sig i bagagen bragte hun mange års erfaringer fra arbejde i Danmark med sårbare, udsatte børn og deres familier. Siden da har hun boet i Nuuk, hvor hun dels har arbejdet med den samme målgruppe, dels har undervist, superviseret og formidlet.

Hendes karriere er på denne måde ganske usædvanlig. Mange danske psykologer er på nogle måneders eller få års besøg i Grønland, uden for alvor at blive en integreret del af dette vanskelige og betagende land. Et land, der på den ene side nok er et af de vildeste, farligste og smukkeste lande og med en befolkning præget af åbenhed, gæstfrihed og imødekommenhed, og på den anden side et land med noget nær en verdensrekord i selvmord, drab, alvorligt omsorgssvigt, alkoholisme, seksuelle overgreb og incest.

Desuden er Grønland et land, hvor en fangerkultur og det oprindelige folks tænkemåde og livsstil på komplicerede måder kolliderer med moderne vestlig tænkemåde og livsstil. Dette bl.a. som resultat af kolonialisme og en alt for hurtig (vestlig) udvikling.

At fangerkulturen og overtroen går hånd i hånd med 'det vestlige' hos selv de mest uddannede grønlændere, og så at sige ligger lige under overfladen den dag i dag, har jeg selv på nærmeste hold oplevet flere gange. Som dengang jeg besøgte to akademikere i en

by på vestkysten, og de stolt viste et meget flot skind af en isbjørn frem, som den enes bedstefar havde nedlagt. Et par timer efter faldt det ned fra væggen, hvor det hang. Parret blev ganske alvorlige og utilpasse og sagde, at det var et varsel. Nu ville de ikke have skindet længere i deres hus.

CGs lange arbejdsliv i Grønland er et udtryk for netop noget af det, som Grønland har så stort behov for: Kontinuitet og kulturtilpasset forståelse, høje kvalifikationer, indsigt og ydmyghed.

Bogen slutter med et af flere fine eventyr – og her vil jeg begynde min anmeldelse. Eventyret er *Isfjeldets Beretning*, og handler om, hvordan det var at blive afstødt fra 'moder'-gletcheren. Isfjeldets stemme fortæller om angsten ved at løsrive sig, miste sig selv, blive kastet alene ud i det store ishav og langsomt blive transformeret, først til et selvstændigt isfjeld, der til stadighed bliver mere rundt og blødt i kanterne, og siden til noget andet – nemlig vand. Det lille isfjeld hører fra en 'broder': "Det er slet ikke så farligt at smelte, man forsvinder ikke, man får bare en ny form og bliver meget, meget større, eller måske er det mere rigtig at sige 'breddet ud'" (p.217)

Historien giver mange associationer: F.eks. om unges selvstændiggørelse og om at skulle langt væk fra familien, når grønlandske unge skal uddanne sig, modtage behandling eller anbringes på døgninstitutioner. Og det er vel CGs mening med dette og de øvrige eventyr: At de skal give associationer ind i kulturen og de særegne vilkår, i behandlingsarbejdet og i de sårbare børn og unges sind.

I tillæg giver *Isfjeldets Beretning mig* en tanke om denne bogs forfatter, en tanke som flere gange har trængt sig på, og som jeg ikke aner om CG sympatiserer med.

CG har løsrevet sig fra moderlandet Danmark og Århus, hvorfra hun blev cand.psych. For 16 år siden kastede hun

sig ud i en delvist fremmed kultur, med ganske ukendte arbejdsbetingelser og store vanskelige arbejdsopgaver. Og hun mødte dette nye med åbenhed og glæde, nysgerrighed, undren, kærlighed, respekt og (måske) med lidt kilden i maven. Hun lod sig inspirere og transformere, indarbejdede det nye i det gamle, og lod sig flyde og rulle i det store, kolde land. Men aldrig uden at miste fagligheden – eller sig selv.

Det er sådan jeg læser *Livsmød*. Bogen oser af respekt for det særligt grønlandske, af respekt for de mennesker forfatteren arbejder med, såvel de sårede børn og unge, deres forældre og de mange fagpersoner, uddannede som ikke uddannede, som tager sig af dem.

Livsmød er ikke en typisk vestlig lærebog i pædagogik eller psykologi. Jo vist, den bygger på kendte vestlige og omhyggeligt udvalgte teorier, såsom Freud, Stern, Yalom, Noel Larson, diverse tilknytnings-teorier og neuropsykologiske teorier osv., men også disse er transformeret til noget brugbart netop til den kontekst, som nu danner rammerne for en 'grønlandsk' psykolog (se f.eks. afsnittet om Yaloms tanker omsat til Grønland, p.17ff). En del af teorierne er gennemgået i et større afsnit midt i bogen, og er formidlet på en letlæselig måde, fuld af brugbare metaforer, svarende til det billedsprog, som mange grønlandere kender til.

Målgruppen for *Livsmød* er tværfaglig og bred, ligesom gruppen af personer, der arbejder med udsatte og sårbare i Grønland er det. CG klarer at formidle selv komplicerede forhold og teorier på en måde, så disse bliver begribelige og umiddelbart omsættelige i praksis. Der er mange konkrete eksempler, illustrerende og associationsfremmende eventyr, og teksterne er til tider helt praksisnære og retningsgivende, helt ned i detaljen, som f.eks. i omtalen af en udviklingsfremmende pædagogik på døgninstitutionerne. Teorierne ligger i de fleste praksisnære kapitler implicit som et lagen under dynen, og den inter-

esserede kan via hjælpsomme henvisninger gå ind under dynen og fiske grundlaget frem. Til tider er teksten så fremkommelig, at jeg kan frygte, at læseren kan komme til at suse lidt for hastigt hen over den i øvrigt meningsmættede tekst.

CG opdager hurtigt efter sin ankomst, at der er ting, der er anderledes i Danmark i f.t. i Grønland. "En overraskende iagttagelse var for eksempel, at de børn, jeg arbejdede med på trods af temmelig traumatiserede livshistorier ofte ikke var skadet i de dybere strukturer i personligheden. De havde for eksempel tillid til, at jeg virkelig ville hjælpe dem, både at jeg ønskede at hjælpe og var i stand til det. De troede også på, at jeg talte sandt, og de havde en forunderlig let adgang til deres indre, til dybderne i sig selv, de åbnede sig som blomster i solskin, når timen begyndte, og følte sig tydeligt hjulpet bagefter. Samtidigt udviste de den samme form for problemer med grænser og med forvaltning af følelser, som jeg kendte fra udsatte og sårbare børn i Danmark" (p.11).

CGs nysgerrighed og ydmyghed slår igennem mange steder i teksten. Vi ved ikke før vi ved, og vi skal hele tiden være åbne for ny læring. Jeg har ved flere lejligheder både besøgt Grønland som gæst, som turist og som gæsteunderviser dels af fagkolleger, dels af tværfaglige grupper. Jeg har her, ligesom når jeg i Danmark arbejder med sårbare og krænkede/traumatiserede børn og unge fra minoritetsdanmark oplevet, at netop ydmygheden og den oprigtige undren er helt nødvendig – og i øvrigt ordentlig. Vi er som danske psykologer (også etniske grønlændere er uddannet i DK) på udebane, og må indse vores begrænsning med hensyn til teoriernes rækkevidde og til det, at vide. Danske professionelle har alt for ofte mødt grønlandske kolleger og derboende mennesker med en imperialistisk bedrevenen. Dette er der ingen spor af hos CG.

Jeg undrer mig en anelse over at Fonagy m.fl. ikke er nævnt, al den stund at deres mentaliseringsbaserede terapiform kunne være særdeles anvendelig her, og al den stund, at CG på mange måder synes at arbejde i overensstemmelse med disse tilgange. Hendes behandlingsmæssige til-

gang er den systemiske tænkning og denne gennemgås (p.179 ff) med vægt på cirkulær spørgeteknik, hypotesedannelse, positiv reformulering (herunder pacing og leading) som væsentlige elementer. For mig at se, ligger mange af disse elementer meget tæt på den mentaliseringsbaserede tilgang, der blot går nogle (hensigtsmæssige) skridt videre.

Holdningen, der gennemsyrrer hele bogen, er således anerkendende, ressourcerorienteret, humanistisk, optimistisk og respektfuld. CG er gennemgribende børne/unge/menneske-loyal.

I omtalen af de sårbare og udsatte børn/unge og deres familier ligger hovedvægten på stærkt omsorgssvigtede børn i meget dysfunktionelle familier: Børn og unge, der har været udsat for eller vidne til alvorlig vold og mishandling, misbrugende børn og unge eller sådanne, der er vokset op i familier med misbrug, seksuelt krænkede, børn og unge, der har levet i ekstrem fattigdom, uden mad osv. Ikke underligt, at hovedvægten ligger netop dér, jfr. indledningen.

Mange af disse børn bliver ikke identificeret tidligt, og de professionelle og forvaltningen kommer således ofte for sent ind i billedet. Der er, som i Danmark, megen 'langmodighed' og systemsvigt i forvaltningerne. Når de så endelig identificeres i Grønland, fører det ofte til anbringelse på døgninstitution eller i familiepleje. I store grundige kapitler gennemgås relevante problemstillinger for børn og unge, der anbringes i såvel pædagogiske som behandlingsorienterede døgninstitutioner.

Man kunne have ønsket en tilsvarende grundig og praksisnær gennemgang af de nødvendige rammer og forholdemåder for så vidt angår børn og unge, der placeres i familiepleje. Disse anbringelser ramler i Grønland og i Danmark ofte sammen, netop grundet uvidenhed, fejlagtig visitering og mangel på supervision. Men det skal medgives, at meget af det som CG skriver om rammerne og pædagogikken på døgninstitutioner, også kan indtænkes i plejefamilieanbringelser.

CG holder sig til børnenes og de unges fortællinger og deres og hendes forståelse

af de forhold, de er vokset op under. Hun ser børnenes og de unges vanskeligheder og adfærd, som udtryk for belastninger i udviklingsprocessen, snarere end som sygdom. Og hun forstår megen af den adfærd, som skadede børn og unge udviser, som udtryk for noget tillært nødvendigt, som overlevelsesstrategier, der måske engang var livsnødvendige, men som senere vil føre til en lang række vanskeligheder.

”Adfærden er en overlevelsesstrategi i en i øvrigt umulig situation, så i stedet for blot at fordømme mennesker for deres forkerte opførsel, er det hensigtsmæssigt og forunderligt at undersøge, hvad der får dem til at gøre det, de gør” (p.24). Det er på baggrund af, hvad der vides om resiliens (styrken til at stå livet igennem og udvikle sig hensigtsmæssigt trods modstand og belastning), at vi skal forstå, hvad der typisk har manglet i børnenes og de unges opvækstvilkår, og at vi skal forstå deres udvikling og symptomer (se bl.a. p. 176 ff).

Dette er et vigtigt syn på børnene og de unge – nok så umulige, som de kan fremtræde. De har lært noget af nød, som skal aflæres igen, som unødvendigt og skadende for dem selv og andre.

CG undgår begrundet det moderne diagnose-race (se bl.a. p.81). Det er befriende. Ligeledes bryder hun jagten på evidens, ved at være tro mod sine erfaringer og den opsamlede viden. Hun gør sig ikke ’talfin’ og målingsrettet. Også det er befriende.

CG gennemgår derimod, hvad der sker med børn, de være sig nok så forskellige, der udsættes for omsorgssvigt og krænkelse, og hvad der vil være hjælpsomt for en heling og udvikling. Hvordan omgås disse børn, hvilke rammer skal der gives børnene i dagligdagen, således at de kan vokse? Hvad kræver det af pædagoger, psykologer og andre, der arbejder med disse børn og unge? Hvorfor er det så væsentligt, at ikke alene børnene og de unge får hjælp, men også deres forældre og familie i det hele taget, som de, uanset de grusomheder, som de har været udsat for, har et historisk og identitetsmæssigt fællesskab med?

Af mange specifikke forhold ved at arbejde med udsatte børn og unge i

Grønland skal jeg nævne et par væsentlige, som CG behandler:

I Grønland mangler der professionelt uddannede på mange niveauer. Derfor må også helt uuddannede påtage sig arbejdsopgaver, som i Danmark fordrer mellem-lange eller lange uddannelser. Hvorledes kan man styrke denne ikke uddannede arbejdsstyrke.

Afstandene er enorme i Grønland, med bysamfund og et utal af små bygdesamfund temmelig spredt på den mægtige ø. Det giver helt særlige problemer med f.eks. at fastholde kontakten mellem anbragte børn og unge og deres familier. Det er meget kostbart og besværligt at komme fra østkysten til vestkysten, og der er også store infrastrukturelle problemer mellem bygder/byer på samme kyststrækning. CG taler ikke desto mindre for nødvendigheden af at overkomme disse afstande, når det, som det i flg. CG oftest er, er relevant at vedligeholde kontakten. Hertil kræves kreativitet og en insisterende attitude. Hvorvidt der skal arbejdes på, at opretholde kontakten til familien eller ej, forudsætter en helt individuel og konkret vurdering, hvor barnets behov og situation altid skal være det afgørende.

De mange små, adskilte og tætte (i Nils Christies forstand) samfund byder omvendt på en række særlige problemer for det pædagogiske/sociale og terapeutiske arbejde. Folk (klienterne og de professionelle/semiprofessionelle) kender til hinanden, er måske familiemæssigt vævet ind i hinanden og det er nærmest umuligt ikke at møde hinanden i Brugsen eller ved Brættet. ”Dette er en del af virkeligheden, og vi hverken kan eller skal lave om på det, men det er en udfordring hele tiden at finde nye måder at håndtere disse særlige vilkår på, så ingen lider unødigt under det, men at man tværtimod kan bruge den energi, der ligger i, at samfundet er så tæt” (p.123).

Hvilke implikationer har dette for det sociale/pædagogiske arbejde, og hvorledes kan man håndtere disse udfordringer og fastholde den nødvendige professionelle neutralitet og indstilling?

Denne problemstilling gælder også for tolkene, som det i mange tilfælde er helt

nødvendigt at involvere i arbejdet med de grønlandske børn/unge og forældre.

CG behandler (p. 203 ff) en række relevante problemstillinger netop i f.t. Tolketjenesten. På et kursus, som cand.psych. Else-Marie Mathiassen og jeg afholdt for en tværfaglig gruppe i Nuuk i 2009, der forudsatte simultan tolkning, fik vi lejlighed til at tale med tolkene. Vi spurgte dem om, hvordan det var at være vidne til al den fortvivelse, som de som tolke blev udsat for. Fik de supervision? Hvem tog sig af deres følelser og tanker, f.eks. i f.m. tolkevirksomhed af terapi. De gav udtryk for, at supervision og bearbejdning i det hele taget af det oplevede var en massiv mangelvare.

Det er her som i Grønland belastende at være tæt på, være vidne til og kalde på fortællinger fra svigtede og sårbare børn og unge. (bl.a. p 115 ff) Hertil kommer, at mange af de professionelle på nogle måder har en fortid, der ligner de børns og unges, de arbejder med – uanset deres nuværende faglige funktion. Omsorgssvigt, krænkelse af forskellig art, incest osv. er så udbredt i Grønland, at det næsten ikke kan undgås, at en del medarbejdere, uddannede eller ikke uddannede, kan være ramt selv. Det kan på den ene side gøre disse medarbejdere særligt velegnede til at arbejde med de sårbare børn og deres familier. På den anden side kan der f.eks. ske en uhensigtsmæssig overidentifikation med de unge ofre, hvilket kan føre

til f.eks. skadevoldende omgang med dem. Derfor betones det i bogen, at man for at undgå dette og en retraumatisering af medarbejderne i øvrigt, skal sørge for uddannelse, efteruddannelse, supervision og evt. hjælp til at bearbejde egne traumer.

CG forsøger at forklare den overvældende forekomst af de tidligere nævnte problemer med bl.a. den meget hastige opløsning af en bygde- og fangerkultur, hvor mange familier blev (tvangs)flyttet, tre-generationsfamilien og fællesskaber blev opbrudt, og meget af den prestigegivende know-how blev tabt. Det betød statustab, arbejdsløshed, overflødigførelsen af de gamle og en følelse af meningsløshed og ensomhed hos mange. Med tilflytningen til byerne kom så i tillæg bl.a. tilgængeligheden af alkohol, som ganske mange grønlandere i dag misbruger. (p.15.ff) De drastiske forandringer i det grønlandske samfund fostrer, som CG skriver, ”øgede sociale problemer. Gamle livsformer nedbrydes i et tempo, som gør det vanskeligt for nogle at omstille sig.”

Livsmød er en væsentlig bog – ikke blot for professionelle og ikke uddannede medarbejdere i Grønland, der arbejder med sårbare og mishandlede børn og unge. Den rummer tilgange, holdninger og forståelser som mange i Danmark kan lære af.

Ida Koch er cand.psych., aut. specialist i psykoterapi og supervision. Arbejder i Den Gule Flyver på Nørrebro i København.

KNUD RASMUSSEN I LANGE BANER

Anmeldelse af Erik Gant

Kirsten Hastrup: Vinterens hjerte –
Knud Rasmussen og hans tid.
Gads Forlag, 2010.
751 sider, kr. 399.

Kirsten Hastrups nye Knud Rasmussen-biografi er en diger og vægtig sag, noget uhåndterlig og derfor ikke ideel som sengelæsning. Søvndyssende er den ellers, måske endda på den gode måde, å la de stilistiske ”udtværinger”, som Knud Rasmussen efterstræbte i sine gengivelser af eskimoiske sagn, i et forsøg på også at indkredse disses funktion som sovepiller, der sendte folk ud i drømmeland, væk fra den lange, arktiske vinternat, fra gletsjerne og stormene, der, med Hastrups metafor, afsnørede folk rundt omkring på kysterne og fjeldhulernes flaskehalse.

De mange hundreder sider biografi – der heldigvis indeholder mange illustrationer i form af sort/hvide arkivfotos samt en del nye og meget flotte farvefotos, der optager et helt opslag – er delt op i tre dele betitlet hhv. Polarforskeren, Jægeren og Fortælleren, tre dimensioner af KR's karakter, der ifølge Hastrup er afgørende for forståelsen af hans popularitet og autoritet. Samtidig understreger Hastrup vigtigheden af at påvise, hvordan KR's historie er sammenvævet med en større historie om hans samtids kulturelle horisont. Hermed gør hun, i sin egen opfattelse, op

med den gængse biografiske metode, der tenderer mod at usynliggøre det historiske bagtæppe af koloni-, forsknings-, ide- og litteratur- og filmhistorie.

Polarforskerens historie handler om præstesønnen Knud, der voksede op i Ilulissat, midt i det, der dengang var det nordlige Dansk Grønland, som sammen med sine grønlandske kammerater øvede sig udi skiløbets ædle idræt, inspireret af deres store idol, den norske videnskabsmand og indlandsiskrydser Fridtjof Nansen, og som drømte om at opsøge nye mennesker i det yderste nord, hinsides Melvillebugtens mageløse isbræer. Det er historien om, hvordan Knud som voksen – tilbage i Arktisk fra en pinagtig tur gennem det danske skolesystem, efterfølgende københavnsk bohémeliv, og sågar en kort karriere som omrejsende skribent i Sameland – skulle realisere sin drøm om at finde nye mennesker, ikke bare i det yderste Thule, som han vandt for fædrelandet, men også hele vejen gennem det nordlige Canada, Alaska og Chukotka, samt til sidst, efter at hundeslæden var udskiftet med flyvemaskine og notesblokken med filmskamera, op langs den grønlandske østkyst.

Denne historie, eller saga, som Hastrup insisterende kalder det, blev første gang fortalt af KR selv i hans mange bøger om hans eventyr, først den såkaldte Litterære Ekspedition, siden rækken af Thule-Expeditioner opkaldt efter det højarktiske område med dets af KR oprettede handels- og missionsstation, der for en stor del – sammen med bøgerne, filmene og foredragene – finansierede ekspeditionerne. Siden er den blevet genfortalt i utallige biografier, i skrift, på film og i TV, der har etableret og vedligeholdt mandens status som nationalt, dansk og grønlandsk ikon, som ny-klassiker indenfor den rigfællesskabelige mytologi og som kulturindustrielt stabelvare. Hastrups biografi er det seneste og et af de tungeste slag i denne bolledej, hvorfra hun henter utallige, lange og ofte velkendte citater sat med små typer.

Jægerens historie, den anden af Hastrups afgørende dimensioner, handler om meget af det samme som polarforskerhistorien, om hvordan KR realiserede sin

drøm vha. hundeslæden og ved at jage sig frem, ved at leve som eskimo, altid på rejse i sporet efter ikke særlig forudsigelige byttedyr. Hvor den første del af Hastrups biografi har drejet sig om at indfange, blandt andet, KR's relationer til sine forgængere, hans idoler og konkurrenter udi polarforskningens disciplin, at sammenligne ham med folk som Nansen, Peary, Amundsen, Nordenskiöld, Stefansson etc., – så sporer Jæger-delen sig ind på de forskellige måder at rejse og leve på i Arktis hos den samme række af navnkundige mænd, og deres måder at anskue og benytte sig af eskimoernes primitive livskunst til at nå deres mål. Mest gøres der selvfølgelig ud af KR's affinitet til at tage sig frem på fangst og rejser vha. hundeslæde. Han var sent på den, nåede så at sige kun akkurat at opleve hundeslædens sidste tid, inden den blev kørt på frilandsmuseum – det er ikke mindst KR's egen fremstilling af sagen, jeg her henholder mig til, jf. skiftet til motorbåde og vandflyvemaskiner efter den store slæderejse til Alaska.

Hastrup har udmærket fat i, at hundeslæden i KR's tilfælde var meget mere end et genialt tilpasset stykke rejseteknik; den var kongevejen til eskimoens nomadiserende sjæl, livssyn og kultur, det moderne menneskes middel til ikke bare at nå frem til fjerne og afsides slægtninge, men et avanceret instrument for den fremvoksende etnografi til at afsøge det primitive sinds kringelkroge indefra, at tilegne sig kulturens intellektuelle brokker i bytte for den moderne civilisations ditto, og udaf disse brokker bygge et "sammenhængende stykke liv", for at bruge Hastrups eget udtryk – de akkulturerede urfolk stod selvfølgelig overfor en tilsvarende udfordring.

Sidst i Jæger-delen når Hastrup frem til nogle kartografiske betragtninger, som også skal være symptomatiske for KR's affinitet til det eskimoiske, til den eskimoiske trang til praktisk viden og noget ubekvemme forhold til boglig, abstrakt og for så vidt logisk stringent tænkning. Eskimoerne, skriver Hastrup, gik til kortet indefra, fra landskabet: "Der er reelt ingen afstand mellem kort og landskab." Det er denne evokation af forskelsløsheden

mellem teori og model, der endelig leder os frem til sidste del af Hastrups meget lange fremstilling. Jeg skriver "endelig" af åbenlyse årsager, men også fordi tredje og sidste del, Fortælleren, for mig at se er den bedste, dén, der opsummerer resultaterne af de forudgående historier om den opdagesrejsende og jægeren, men som hertil følger observationer omkring biografiens hele projekt, nemlig at stille KR's saga frem foran dens brogede patchwork bagtæppe af nationalismer, samtidige dominerende tankebaner og deres fortsættelser frem til i dag.

Vigtigst i Hastrups bog er nok hendes fremstilling af fin-de-siècle dyrkelsen af gymnastisk idræt og den naturlige krop med dens anknytninger til Friedrich Nietzsches genforhandling af det apollinske og det dionysiske i europæiske åndsretninger. Denne vitalisme, påpeger Hastrup, var i en stadig dialog med dekadencen, opgøret med en stivnet borgerlighed, på samme måde som der var en dialog mellem fremskridtstroen og dyrkelsen af det primitive, og mellem mandighedens idealisering og homoerotiske tendenser. Og på samme måde som den sande tale er i dialog med sit eget billede i troldspejlet, det nøgterne i dialog med, ikke bare det berusede, men også det fortryllede. Jeg er fuldstændig enig med Hastrup i, at man hos KR finder en dobbeltheden mellem sagas, det sagtes, klippefasthed, og det troldeagtige, en dobbeltheden, som KR formåede at holde sammen, men som for os andre forbliver uforlignelig, irreducibel, ubegribelig.

Jeg tænker på Helena i Shakespeares En Skærsommernatsdrøm der ville give hele verden for at kunne blive tryllet om, oversat, til en anden, og at det nok var dette KR formåede: at lade sig oversætte eller trylle om til en anden. Selvom Hastrup noterer sig denne dobbeltheden, så ønsker hun tilsyneladende også at hele billedet af den dobbelte personlighed, mest paradoksal netop ved at benytte sig af en billed-metafor: den større sammenhæng, den kontekstuelle overflod, som Hastrup sigter mod, er angiveligt et opgør med billedet af helten, der skaber noget ud af intet, for i stedet at fremstille KR som "et

menneske, der var sit eget billede." Hastrups healing består i det hele taget i fyndigheder af denne type med kursiveret kopula.

Jeg har allerede nævnt hendes betragtning over den eskimoiske uvidenskabelige tilgang til landkortet, og det er dennes evokation af forskelsløshed, der fortsættes over i billedet af KR, først og fremmest hans sprog. På den ene side var han Danmarks mester i grønlandsk, en virtuos, hvilket i følge Hastrup hænger sammen med at han ganske enkelt bruger sproget, at han altså "ikke følger nogen overbygninger til det." På den anden side skal der skelnes mellem KR's sproglige mesterskab og den skriftlighed, der præger videnskaberne, og som ikke var blandt KR's styrker. I det, ikke specielt originale, billede, Hastrup her opridses, er skriftligheden knyttet til det europæiske oplysningsprojekt med dens videnstørst, mens KR's sproglighed og fortællerevne er knyttet til det medlevende sprog og til det direkte møde mellem mennesker.

Der betyder os herved en levende tale, en troldeagtig åndrigthed, og måske mest af alt en enkelt væren, uden overbygning, uden tørst og uden skel, en væren, der formidles og praktiseres i saga, i sagn, i det, der siges, i den særlige nordiske fortællestil, hvor der i følge Hastrup, sker en sammensmeltning af fremstilling og virkelighed, hvor der "ikke er nogen afstand mellem det sagte og det sande." Der arbejdes ihærdigt på denne skitsering af det konkrete, handlende, omkringfarende og levede liv, som gennemsyrrer KR's fortællinger, og som modstilles den blotte model, teori, abstraktion. Den verden, der bebos af eskimoerne, og som så kongenialt beskrives af KR, er ikke bare sprogligt og symbolsk, men i det hele taget, præget af mangel på forskelle. I den verden skelnes der i følge Hastrup ikke mellem kultur og natur, og i den verden "er viden og kunnen to sider af samme sag." Spørgsmålet er dog, om man ikke mange steder i verden regner med en sådan sammenhæng mellem at vide og at kunne eller gøre.

Som læser er man i vildrede over dette biografiske værk, efterladt uden fornemmelser for, hvor det bærer hen. Ganske

vist synes det at skulle lande på vurderingen af KR som et menneske uden overbygning: "Der var denne enkelthed over Knud Rasmusen, som i øvrigt også indelbar, at han ifølge Tom Kristensen ikke forstod ironi. Der var ingen dobbeltbundethed i hverken hans tanke eller tale. [...] Selv i litteraturens domæne var Knud Rasmussen hel – liv og tanke hang virkelig sammen. Der var ingen splittelse." Det er bare ikke så enkelt, for som menneske, som alle mennesker, var KR sammensat, uden sand fornemmelse for sig selv, en yderst ironisk figur, altså. Måske er sagen blot, at det samme nødvendigvis må gælde hans biografi, der for at gengive den alt for menneskelige dobbeltbundethed i et konkret livsforløb selv må eftergøre denne dobbeltbundethed uden nogensinde at nå frem til at bemestre den, uden entydigt at levere det, den ellers stiller i udsigt, nemlig, for første og sidste gang, at vise hvad KR er.

I alle tilfælde er vi her fremme eller tilbage ved autoriteten, ved den skikkelse, der forsvor, der undsagde den opfattelse, at han skulle have "lavet "litteratur" paa visse opsamlede Fakta." Denne forsværgelse, der ganske vist kom tidligt i hans forfatterskab, er noget af det mest ironiske, man kan tænke sig,

ikke mindst i betragtning af omfanget af hans livsværk, dets popularitet og autoritet. Mht. det sidste spørger man også sig selv, om vi taler om hans samtid og første eftertid eller om nutiden.

Måske kan man fornemme tendenser til en KR renaissance eller retro-bølge, som Hastrups biografi giver sit bidrag til, og som bl.a. også har givet sig udtryk i portrættingen af ham i rækken af "Store danskere" i DRs udsendelsesrække under denne fellestitel. Men stadigvæk tænker man også, at kernelæserne af KR, af Polar- og Grønlandsstof generelt er aldrende, og at der ikke tilføres nyt blod til denne fokusgruppe på samme måde som tidli-

gere, da, som Hastrup noterer, adskillige generationer fik hans bøger i konfirmationsgave "til almindelig inspiration og opildning."

Lad os kaste endnu et blik på den ironiske figur, sådan som den opridses af Hastrup, som når hun griber fat i KR's sardoniske bemærkninger om de dårlige informanter, de dovne skuespillere blandt de eskimoiske åndemanere med deres hjerneskind, de uvillige, utroværdige, naragtige, foragtelige etc.: "I sprækken kan vi pludselig se, hvor meget vi ellers har taget Knud Rasmussens uforbeholdne hengivenhed over for eskimoerne for givet. Og vi forstår, at de alle mest af alt indgår som deltagere i hans projekt." Denne opdagelse præsenterer Hastrup hen mod halvvejs inde i tredje og sidste del af bogen for så, blot en side længere fremme, at springe tilbage i helingens spor, sporet efter KR's sammenhængende indsats for at fortælle Eskimoernes saga: "I løsningen af denne opgave og i beskrivelsen af hans "medarbejdere" ser vi ham selv i et troldspejl. Ved at lytte og skrive sig ind i deres verden og tage deres skæbne på sig bliver han som dem: en af de yderste nordboer."

Mht. den vildrede, jeg nævnte ovenfor, vedrører den ikke mindst spørgsmålet om Hastrups projekt og måden, hvorpå KR indgår deri. Som produkt af en gammel fascination, der angiveligt skulle have ulmet i Hastrup siden hendes barndom,

som en nødvendig indfrielse af denne interesse og ambition om at fremstille KR's liv – ikke blot i sig selv, men på baggrund af samtidens videns- og begrebshorisont – giver bogen selvfølgelig en vis mening. Hastrups antropologiske kapacitet er, så vidt jeg ved, ubestridelig; det er ikke hvem som helst, der kan komme i gennem med et projekt af denne art ved, igen så vidt jeg ved, et af landets førende forlagshuse.

Men stadigvæk, da jeg tidligere på sommeren indvilligede i at skrive nærværende anmeldelse, havde jeg ikke set for mig komme denne pakke på to kilo med posten. Det er trods alt et godt forsøg, meget grundig ført i gennem, og, som sagt, måske er det et vilkår for genren, at biografierne må spejle emnernes sammensathed, modsigelser og dobbeltbundethed. Jeg selv tager ikke andet for givet. Men stadigvæk, udover denne vilkårlige oscillation mellem det sammenhængende – der også er bemestring, det autoritative sidste ord – og det dialektisk krakelerende, fornemmer man i Hastrups fremstilling af polarforskningens og kolonihistoriens gang en vaklen i gelederne, i listerne over navnkundigheder, person- og stednavne, der, alt i alt, gør, at man undrer sig, og tænker, at mindre kunne have gjort det.

Erik Gant er ph.d., freelance kritiker og leder af Arktisk Råds Sekretariat for Oprindelige Folk.

roots og routes på

– unge grønlændere slår ikke rod som før i tiden,
deres ruter i livet er uforudsigelige

Anmeldelse af Benny Lihme

*“Jeg vil ikke være en etnisk kliché.
Alt det der nativeness tager jeg afstand fra.”*

Nive Nielsen, grønlandsk indiemusiker^{*)}

Som barn undrede jeg mig over, at Grønland ikke hed Island, og at øen kunne betegnes som et land på linje med Tyskland og Rusland. I dag undrer jeg mig over, at det lille folk fra det store land tilsyneladende er i færd med at blive grundigt kultur mixet på linje med os andre, som kommer fra “rigtige” lande geografisk tættere på civilisationen.... Et er at de jo har fået politisk selvstyre deroppe, et andet så hvordan det ser ud med personernes selvforståelse?

Kunstner og ergoterapeut Linda Riber, bosiddende på Thurø, har inviteret tyve repræsentanter, overvejende unge, for den grønlandske befolkning til at reflektere over “Grønlandskhed og Udfordringer”. De fleste er bosiddende på Vestgrønland, to i Østgrønland mens fem studerer eller bor i Danmark.

Hvor meget og hvor dybt de enkelte har reflekteret er ikke til at vide, men det er

meget kortfattet, hvad der er gengivet i bogen på de tre sprog grønlandsk, dansk og engelsk. Bogen er i sin tunge fond støttede form en kunstbog, hvor de enkeltes udsagn mange steder fremstår lige luftige nok sammenholdt med den megen layout.

Det er en meget uegal tryksag med nogle få flotte opslag og alt for mange lige gyldige eller decideret grimme. Dog har bogens store portræt fotos en gennemgående fin & autentisk kvalitet, ja, fotodelen med dens karakterfulde og smukke ansigter er så stærk, at hele projektet kunne have vundet i kvalitet ved at afgrænse sig som fotobog med refleksioner.

Selv om der er tale om forskellige personer i forskellige erhverv i forskellige aldre, er der en overrepræsentation af yngre uddannede grønlændere.

Opslaget med Parnuna Egede, hun læser biologi i Odense, er skælmisk & herligt – den biologistuderende herself portræt-

grønlandsk ...

Parnuna Egede

“Det er stadig muligt at bilde nogle folk ind, at man har en isbjørn som kæledyr og bor i en iglo”.

teret med en isbjørne maske. For det er jo stadig muligt at bilde folk ind, at man bor i iglo på Grønland og holder isbjørne som kæledyr.

Parnuna betragter sit land som værende en rodet teenager – “vi er stadig ved at finde os selv”, reflekterer hun.

Jamen, hov, den der identitet ligger vel ikke bare et eller andet sted og venter på at blive fundet, eller måske importeret i færdig form fra USA? Er der ikke snarere tale om, at både samfundet og den nye generation af grønlandere skaber sig og konstruerer nye hybride identiteter? Mange af de portrætterede i bogen er i forvejen “halve”, dvs halve grønlandere typisk med grønlandske mødre og danske fædre. Provokerende er der således plantet en rå tekst stolpe “Second Generation Immigrant” i portrættet af den meget lyse og dansk udseende direktør Wendy Andreasen fra Tasiilaq.

I øvrigt, hvad “identitetsarbejde” angår, så har musikeren/skuespilleren Rasmus Lyberth nok fat i den lange ende, når han ser det som en identitets pointe at være ét af så få mennesker i verden. Lyberth er ikke et ensomt masse menneske, ja, han har ikke flere at identificere sig med sprogligt og historisk, end der bor i Næstved.

“Black is beautiful” råbte afro-amerikanerne på et tidspunkt, nu kan Lyberth og hans børn slå på, at “Grønlandskhed” er så sjældnen en diamant, at det er uinteressant, hvad den grønlandske undergrund måtte have at byde på.

Hvor hurtigt går det for grønlanderne i identitets gamet? At det går hurtigt, er der ingen tvivl om. Spørgsmålet er, om det går for hurtigt.

Når eksempelvis gymnasieeleven Najaraq Lennert Olsen fra Nuuk fremhæver, at der er to folk i Grønland, de dansksprogede og de grønlandsksprogede, er denne split-

telses afslutning jo pludselig inden for synsvidde. Nuuk er således blevet universitetsby, og for mange grønlandere på vej ud i den store verden vil engelsk med stor sandsynlighed blive deres andet sprog (selv om også kombinationen dansk med engelsk som andetsprog kan tænkes).

Mikisoq H. Lynge, uddannet Kaospilot men ellers fra Nuuk, giver den fuld skrue i "Grønland – Verden som vi tænker den", når han leger diktator: "så ville jeg beordre alle mine indbyggere til at skride ud af landet mindst 1 år, og hvis de kom tilbage igen så "hurra for det."

Man kan vælge at trække på skulderen (de kaospiloter, de kaospiloter), hvis ikke det var fordi situationen af sig selv går i den retning, også i Nuuk.

Flemming Jensens nye (for) lange roman "Jakob. Ét menneske – to verdener" mod-siger allerede i titlen sig selv. Godt nok er romanens første mange hundrede sider helliget de to klassiske og modsætningsfyldte verdener, den dansk sprogede (skole)verden og den lille grønlandske bygd. I romanen følger vi den grønlandske dreng Jakob, der efter et år i Danmark og dansk skole vender hjem til sin fangerfamilie med en helt ny madsmag og et modersmål, der er flere uger om at blive reaktiveret. Parallelt med genvordighederne i Jakobs familie, følger romanen en idealistisk 32 årig dansk lærer, der er ankommet til bygden samtidig med Jakobs hjemkomst.

Flemming Jensen har selv været lærer på Grønland, og han har stor viden om både grønlandske naturforhold og det grønlandske folk. Desværre synes han, at så meget af denne viden som muligt skal puttes ind i romanen. En forlagsredaktør burde have hjulpet forfatteren med det velkendte "kill your darling"-råd, så læseren kunne komme tættere på personernes karakter og udvikling. Og, ikke mindst, så der kunne komme noget mere tempo i handlingen fremfor lektioner i grønlandsk dit og grønlandsk dat.

Titlen? Mens forfatteren er på hjemmebane og traditionel i bogens ca. 500 første sider (!), bryder han med den gamle modstilling mellem dansk og grønlandsk. Et

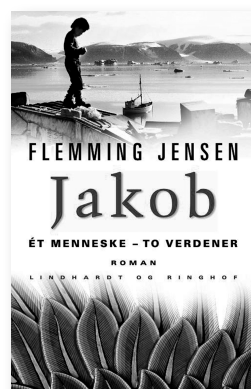
tidsspring i romanen på 15 år har bragt hovedpersonerne til Bali med et filmhold. Her løber Jakob ind i den store balinesiske landsbykærlighed, mens en gruppe lokale terrorister vil redde øen fra den ødelæggende masseturisme.

Det er ikke særligt overbevisende afviklet. Men det er et interessant eksempel på, at en moderne Grønlands roman ikke bare kan forblive indlandsisk i sin geografi. Unge grønlandere driver rundt overalt i verden, routes er ved at fortrænge roots....

*) Se Marianne Krogh Andersens store portrætinterview "Den ukulele-spillende eskimo" i Weekendavisen 6. aug. 2010.

Linda Riber:
Grønland – Verden er, som vi tænker den.
186 sider, helbind. Kr. 299,-.
Grønlandsk, dansk og engelsk.
Forlaget Kle-art.

Flemming Jensen:
Jakob. Ét menneske – to verdener.
Roman i hardcover.
688 sider, kr. 299,95. Lindhardt og Ringhof.

